

В.Г. Цишевський, Л.В. Страшинська. Проблеми виробництва та реалізації продукції пивобезалкогольної промисловості

(Український Державний університет харчових технологій)

(Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України)

Нині пиво безалкогольна галузь України – це близько 700 виробництв, у тому числі 95 пивоварних заводів малої, середньої та великої потужності, 60 міні-пивоварень, 90 заводів та цехів по розливу мінеральних вод та 450 цехів по виробництву безалкогольних напоїв.

Найвищого рівня по виробництву пива було досягнуто в 1985 році – 147,6 млн. дал, безалкогольних напоїв – у 1990 році – 150,7 млн. дал, мінеральних вод – у 1989 році – 1139,1 млн. пляшок (місткість 0,5 л). Споживання вітчизняного пива на той час на одного жителя становило 29 літрів, безалкогольних напоїв – 29,6, мінеральних вод – 10,9 літра за рік.

Але з початком так званої перебудови з кожним роком пива почали випускати все менше, а з відкриттям кордонів значно знизилося й виробництво безалкогольних напоїв та мінеральних вод. Приміром у 1996 р. пива було вироблено лише 60,3 млн. дал., безалкогольних напоїв – 35,7 млн. дал., мінеральних вод – 294,3 млн. півлітрів.

Виробничі потужності по пиву використовувалися лише на 36 відсотків, по безалкогольних напоях – на 13, по мінеральних водах – на 25.

Споживання вітчизняної продукції знизилося: до 13 літрів пива, 6 – безалкогольних напоїв, близько 3 літрів мінеральних вод.

Причини такого становища загальновідомі – криза неплатежів, низька купівельна спроможність населення, жорсткий податковий тиск, а також масова експансія імпортової пивобезалкогольної продукції за демпінговими цінами тощо. Через зниження обсягів виробництва пиво безалкогольних напоїв до бюджету держави щорічно не надходять понад 800 млн. грн.

Ринок слабоалкогольних напоїв в Україні формується в основному за рахунок функціонування і розвитку підприємств акціонерного товариства

«Укрпиво» та підприємств Укрпродспілки, а також пива імпортного виробництва (здебільшого Польщі, Словаччини і Нідерландів). Основний постачальник імпортного пива на вітчизняному ринку – Польща.

Вада імпортного пива – наявність в ньому значної кількості консервантів, що подовжує термін зберігання, проте знижує смакові якості. З цієї точки зору перевагу має вітчизняне пиво у скляній тарі.

Для зарубіжних і вітчизняних інвесторів пивоварна галузь приваблива тим, що ринок пива в Україні далеко не насичено. При споживанні на душу населення 20-30 літрів пива за рік місткість ринку можна оцінювати як мінімум у 155 млн. дал. У 1995 році його було вироблено лише близько 71 млн. дал., хоча Україна має власну сировинну базу для пивоваріння, а також всі можливості для подальшого розвитку свого продовольчого експорту продукції підприємств пиво безалкогольної промисловості. Так, по пиву у перспективі до 2005 р. щорічний можливий обсяг експорту може досягти 0,5 млн. дал, що у вартісному виразі становитиме 5 млн. дол. США. Експорт безалкогольних напоїв на прогнозований період не передбачається.

На ринку безалкогольних напоїв, асортимент яких досить широкий – понад 200 найменувань, найбільшу питому вагу становлять газовані безалкогольні напої в пляшках – 85 відсотків, решта (15 відсотків) – виробництво хлібного квасу.

Раніше газовані напої виготовляли з натуральної рослинної сировини, плодово-ягідних та виноградних соків, цитрусових плодів, багатих на біологічно активні речовини, вітаміни, що позитивно впливало на організм людини. Хлібний квас, який виготовляється із злаків методом незакінченого спиртового та молочно-кислого бродіння, теж дуже корисний для людини.

Але останнім часом (з 1991 року й по нині) в Україну завозять напої з різних країн світу із застосуванням неякісних емульсій, барвників, недостатньо контрольованих державними органами по якості. Тож виробництво вітчизняних напоїв скоротилось.

Значно зросло виробництво напої фірми як «Кока-Кола» й «Пепсі-Кола». У 1997 році випуск цих напоїв становив уже майже половину від загальної

кількості. Фірма «Кока-Кола» продовжує збільшувати виробництво напоїв завдяки розширенню виробничих потужностей у Львові (до 15 млн. дал. на рік) та будівництву нового заводу біля Києва (Велика Димерка) (30-40 млн. дал на рік). Введення в дію цих потужностей практично зупинить виготовлення вітчизняних безалкогольних напоїв на натуральній сировині.

Поширені твердження, що будівництво таких підприємств дуже вигідне для України, викликають деякі сумніви. По-перше, основна частка прибутку цих підприємств використовуватиметься на власний розсуд. Обігові кошти – на закупівлю імпортованих тарно-пакувальних матеріалів, концентратів, запасних частин тощо. На економіку ж України цей прибуток не працюватиме. По-друге, у зв'язку з невеликою кількістю працюючих прибутковий податок та нарахування на заробітну плату будуть незначні.

Завдяки використанню синтетичних консервантів перевага цих напоїв єдина – стійкість 6 місяців, тоді як вітчизняних – 1-3 місяці. Науковці працюють над тим, щоб і вітчизняна промисловість виробляла напої підвищеної стійкості, не менше 3-х місяців, що зручно для торговельних підприємств. У Росії, зокрема, споживачі останнім часом віддають перевагу вітчизняним безалкогольним напоям, відмовляючись від виробів відомих зарубіжних фірм.

Більшість підприємств шукають власні шляхи для зміцнення позицій на ринку, віддаючи перевагу виробництву натуральних стійких напоїв високої якості. Перспективним вважається виробництво слабоалкогольних напоїв (на зразок популярних «Джин-тонік», «Ром-кола», «Бренді-кола») та зорієнтовані на «традиційні уподобання українців». Це, передусім, солодкі газові напої на основі натуральних фруктових витяжок, мінеральні води, хлібний квас на основі традиційних заквасок, без синтетичних добавок та консервантів.

Дослідження регіонального сектора виробництва пива безалкогольної продукції на душу населення свідчить, що існуюче розміщення відповідних потужностей повинно зазнати змін, що впливають із специфічних умов та особливостей окремих регіонів. Так, у Закарпатській, Вінницькій, Волинській, Чернігівській, Хмельницькій, Рівненській та Івано-Франківській областях пива

виробляють значно менше, ніж у середньому по Україні. І лише у Львівській, Київській, Запорізькій, Дніпропетровській, Донецькій, Харківській, Миколаївській областях та в Криму його виробляють більше. За науково обґрунтованими нормами споживання достатньо забезпеченими (60 л/люд. у місті, 30 – у селі) є Чернігівська, київська, Запорізька області.

З пуском цеху по розливу «Пепсі-коли» у дволітрові ПЕТ-пляшки на пивзаводі «Оболонь» та цеху по випуску цього напою в баночки місткістю 0,33 л. на заводі «Росинка» показник середньодушового виробництва безалкогольної продукції на Київщині ще більш зріс. Водночас у Закарпатській, Рівненській, Одеській, Волинській та ряді інших областей дуже низький рівень виробництва цих напоїв на душу населення, що далеко не досягає середньодержавного показника.

По мінеральній воді індикатор середньодушового рівня виробництва сягає близько 6,5 пляш/люд на фоні науково обґрунтованих норм споживання: по місту – 25 пляш/люд., по селу – 20 пляш/люд. Наявні потужності по виробництву мінеральних вод дають змогу виготовляти значно більше продукції. Проте реальна економічна ситуація в галузі, погіршення купівельної спроможності населення, фактично зруйновано система оптової торгівлі не дають найближчим часом принципово поліпшити становище.

Певному нарощенню виробництва мінеральних вод та розширенню ринку в Україні сприятиме введення в дію наливної станції мінеральних вод в залізничні цистерни на Лужанському заводі. Це дасть змогу розширити розлив, а також споживання мінеральних вод закарпатських джерел.